

В статті розкривається значення застосування контекстного підходу в навчальному процесі ВУЗу для формування екологічної культури майбутніх фахівців машинобудівного профілю.

Summary

In the article opens up value of application of context approach in the educational process of institute of higher for forming of ecological culture of future specialists of machine-building type.

Ключові слова: екологічна культура, професійна діяльність, контекстний підхід, педагогічні підходи, майбутній фахівець, майбутній фахівець машинобудівного профілю.

Ключевые слова: экологическая культура, профессиональная деятельность, контекстный подход, педагогические подходы, будущий специалист, будущий специалист машиностроительного профиля.

Key words: ecological culture, professional activity, context approach, pedagogical approaches, future specialist, future specialist of machine-building type.

Подано до редакції 4.10.2012.

УДК: 378.14+372+378.14.2+7

©2012

Мартенчук М.Д.

РОЛЬ ТВОРЧОСТІ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЮВЕЛІРНОЇ СПРАВИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... У цивілізованому суспільстві розвиток особистості та її творчих можливостей актуалізується та обумовлюється потребами суспільства, рівнем його розвитку, суспільними відносинами. Вирішення проблеми формування творчої особистості майбутнього фахівця ювелірної справи значною мірою залежить від майстра виробничого навчання та викладачів теоретичних предметів, творча педагогічна діяльність яких стає потужним засобом творчого розвитку кожного студента.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Дослідження різними науковими школами природи творчості дає змогу оцінити її як обов'язкову умову людського існування, соціального прогресу, вищу духовність особистості як суб'єкта творчого процесу (О.О.Потебня, П.К.Енгельмейер, М.М.Бахтін, М.О.Бердяєв, Л.С.Виготський, В.О.Роменець, Б.М.Неменський та ін.).

Переважає більшість науковців визначає сутність поняття "творчість" як продукт людської діяльності, що породжує якісно нові матеріальні і духовні цінності суспільного або індивідуального значення (В.І.Андреев, Г.О.Балл, Дж.Гілфорд, О.М.Леонтьєв, І.Я.Лернер, В.О.Моляко та ін.). Поширеною серед науковців є думка про те, що творчість є формуванням нових комбінацій зі старих елементів. Однак, дотримуючись аксіологічного підходу до розуміння творчості, вважаємо, що поза ціннісним аспектом творчість утрачає сенс. Її значущість – у позитивній продуктивності, що є головним стрижнем усіх творчих пошуків письменників, митців, учених і т.ін. [3, с. 15]. Одним із варіантів гуманістичного відгуку на глобальні суперечності сьогодення є формування в учнів розуміння життя як творчого акту, нового ставлення до світу на основі холистичних і гуманістичних поглядів з метою збереження рівноваги "людина-природа", "людина-суспільство", "людина-людина".

Саме на цьому наголошує сучасна концепція педагогіки життєтворчості. У ній утверджується розуміння життя як акту творчості, коли особистість розробляє і здійснює свій життєвий проект і несе відповідальність за свою особисту долю (Р.А.Ануфрієва, І.Г.Єрмаков, В.Д.Повзун, Л.В.Сохань та ін.). Щоб стати творцем власного життя, навчитися пізнавати навколишній світ, адаптуватися до непростих умов сьогодення, необхідно мати розвинені творчі здібності. Здатність до самостійного творчого життя формується поступово і ґрунтується на розкритті творчого потенціалу дитини, її саморозвитку.

Формулювання цілей статті... Мета статті полягає у визначенні ролі творчості в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців ювелірної справи.

Виклад основного матеріалу дослідження... Існують професії – їх називають "творчими професіями", де від людини вимагається як необхідна якість бути творчим індивідом. Це такі професії, як актор, музикант, художник та ін. Тут недостатньо бути "добрим спеціалістом". Необхідно бути творцем, а не ремісником, навіть дуже кваліфікованим. Цілком слушно, що творчі індивіди зустрічаються і серед інших професій – серед педагогів, лікарів тощо. У теперішній час творчість все більше і більше спеціалізується та набуває елітарного характеру. Рівень сил творчої потреби та енергії, що потрібні для професійної творчості, у більшості сфер людської культури така, що за межами професійної творчості залишається більшість людей. Є точка зору, що творча особистість має надлишок енергетичного потенціалу, він є надмірним по відношенню до затрат на повсякденну поведінку. Можливість для творчості, як правило, з'являється тоді, коли людині не потрібно розв'язувати задачі на адаптацію, коли в її розпорядженні "спокій та воля". Вона або не зайнята клопотами про "хліб насущний", або нехтує цими турботами. Багатьом людям, навіть творчо обдарованим, не вистачає творчої компетентності. Можна виділити три аспекта такої компетентності. По-перше, наскільки людина готова до творчості в умовах багатомірності та альтернативності сучасної культури. По-друге, наскільки вона володіє специфічними "мовами" різних видів творчої діяльності, набором кодів, згідно яких стає можливим дешифрувати інформацію з різних областей і перевести на "мову" своєї творчості. Наприклад, як живописець може використовувати досягнення

сучасної музики, або вчений-економіст – відкриття в області математичного моделювання [5, с. 111]. За образним виразом одного психолога, творці сьогодні схожі на птах, які сидять на видалених гілках одного й того ж дерева людської культури, вони далекі від землі та ледве чують і розуміють один одного. Третій аспект творчої компетентності представляє собою ступінь оволодіння особистістю системою “технічних” навичків та умінь (наприклад, технологією живописного ремесла), від якої залежить здібність здійснити задумані та “придумані” ідеї. Різні види творчості: наукова, математична, поетична та ін., – висувають різні вимоги до рівня творчої компетентності [4].

Творча компетентність – віддзеркалює умови прояву. До таких умов відносяться наявність загальних інтелектуальних та спеціальних здібностей, що перевищують середній рівень, а також зацікавленість щодо виконання певної задачі. У чому ж полягає саме креативна здібність? Практика творчих досягнень та тестування підводить до висновку, що психологічну основу креативної здібності складає здібність творчої фантазії, що розуміється як синтез уяви та емпатії (перевтілювання). Потреба у творчості як важливіша риса творчої особистості є не що інше, як постійна та сильна потреба у творчій фантазії. К.Паустовський проникливо писав: “будьте милостиві до уяви. Не уникайте її. Не переслідуйте, не соромтесь її, як бідного родича. Це той бідний, що ховає великі скарби Голконди” [2, с. 95].

Залежність науково-технічного прогресу від *творчості інженерів* спрямувала зусилля психологів та педагогів на розробку спеціальних методів діагностики їхніх творчих здібностей та стимуляції творчої активності. Питання технічної творчості висвітлено у працях Г.Альтшулера, В.Блохіна, М.Давлєтшина, А.Есаулова, М.Зіновкіної, Ю.Іванова, К.Зуєва, І.Калошиної, В.Міхельковича, В.Моляко, В.Морозова, В.Радомського, О.Романовського, А.Савенкова, Ю.Фокіна, Е.Чугунової та ін. Для активізації технічної творчості та розвитку необхідних для неї якостей у різні часи пропонувалися морфологічний аналіз, синектика, методи контрольних питань, матриць відкриття, “мозкового штурму”, творчого інженерного конструювання, теорія розв’язання винахідницьких задач, психоевристичного програмування, “гірлянди” випадковостей та асоціацій, стратегія семикратного пошуку та багато інших.

Вивчення методів формування творчого технічного мислення призвело до думки про те, що ці методики навчать інженера або майбутнього інженера робити винаходи, застосовувати творчі підходи, якщо в нього вже є прагнення до творчості, й вони, безсумнівно, підсилять це прагнення. Але першим кроком у цьому напрямку має бути формування в майбутнього інженера професійно-творчої компетентності.

В підготовці майбутніх фахівців ювелірної справи функцію вчителя виконують майстри виробничого навчання та викладачі теоретичних предметів. Незважаючи на деякі відмінності у навчальному процесі, їхня діяльність має багато спільного з діяльністю вчителя.

Професійна діяльність вчителя, розглядається як процес управління діяльністю учнів під час засвоєння ними навчального матеріалу (К.І. Васильєв, І.К.Новіков, О.С. Падалка, Т.І.Шама).

Управління – організаційно-педагогічний механізм функціонування та забезпечення умов ефективності педагогічної діяльності [6].

У професійній діяльності вчителя в зазначеному напрямку, крім прямого управління, де об’єктом впливу є особистість учня, необхідно врахувати також і принципи непрямого управління. Як свідчать експериментальні дослідження, спроби управляти учнями лише маніпуляційно можуть викликати агресивну реакцію, відчуження або замкненість та блокування взаємодії, інші негативні та нерідко деструктивні вияви. Можна сказати, що чим досконаліший та сприятливіший клімат управління процесом навчання, тим більше підвищується мотивація учнів щодо досягнення більш високих власних результатів у навчанні. Це можливо, коли ми застосовуємо непряме педагогічне управління.

Викладач опосередковано, шляхом створення сприятливих умов для так званої “творчої атмосфери”, за допомогою непрямого впливу, збуджує в учнів бажання та потребу до самовираження, творення. З цієї позиції, за активного спілкування стає можливим непряме управління розвитком мотивації учнів щодо успішності їхніх навчальних досягнень.

Завдання педагога:

- засвоїти технологію застосування методів, прийомів впливу на поведінку особистості учня, студента (прохання, порада, вияв довіри та недовіри, натяк, “авансування” успіху, прийом методичного розкладу та інші);
- бути обізнаним з особливостями застосування методів та прийомів стимулювання позитивних вчинків;

Будь-яка фізична чи розумова праця за певних суспільних умов може стати творчою діяльністю. У різних видах праці творчість має певні особливості, що зумовлюються змістом і характером діяльності, її обставинами та індивідуальними рисами працівника. Разом з тим усім видам творчої діяльності притаманні спільні риси.

Творча діяльність зумовлюється потребами суспільства. Усвідомлення цих потреб є джерелом різних задумів, ідей, проєктів. Розпочинається творча діяльність з виникнення певного задуму, а саме: змінити методи, прийоми роботи в тій чи тій галузі, створити нове знаряддя, сконструювати нову машину, здійснити певний науковий експеримент, написати якийсь художній твір, створити музичну п’єсу, намалювати картину тощо.

Для здійснення творчого задуму потрібна попередня підготовча робота, яка полягає в обміркованні його змісту, з'ясуванні деталей, шляхів його реалізації та збиранні необхідних матеріалів. Така підготовча робота властива творчості конструктора-винахідника, вченого, письменника, митця. Вона часто буває довготривалою. Відомо, що Ч. Дарвін понад 30 років збирав наукові матеріали для написання своєї праці "Походження видів".

Після підготовчої роботи відбувається реалізація творчого задуму, яка так само може тривати різний час залежно від змісту завдання, його складності, підготовки особистості та умов творчої праці. Здійснення творчого задуму – велика й напружена робота, яка потребує участі та піднесення всіх сил людини, максимальної зосередженості її свідомості на предметі творчості. Ця зосередженість буває настільки високою, що працівник, захоплений завданням, не помічає, що відбувається навколо нього. Зосередженість потребує участі пізнавальних і вольових сил людини. "Я зрозумів, – зазначав К. Станіславський про творчу роботу артиста, – що творчість – це насамперед повна зосередженість всієї духовної і фізичної природи", що "вона охоплює не тільки зір, слух і всі п'ять почуттів людини", вона охоплює "розум і почуття, волю і пам'ять, уяву".

Систематична наполеглива і напружена робота є визначальною умовою успіху творчості. За цієї умови найчастіше виникають такі моменти творчого піднесення, які називаються натхненням і за наявності яких особливо успішно знаходяться нові способи розв'язання завдань, виникають нові та продуктивні ідеї, створюються центральні образи художніх творів тощо. Натхнення характеризується напруженням усіх сил працівника і виявляється в емоційному захопленні предметом творчості та продуктивній роботі над ним. Натхнення виникає не до початку роботи, а під час неї як певний її наслідок. Звідси випливає, що для успішного досягнення мети треба систематично і регулярно працювати, а не очікувати, коли прийде натхнення. За словами П. Чайковського, натхнення – це такий гість, який не любить відвідувати лінькуватих. Воно виникає у процесі наполегливої роботи.

На творчій діяльності позначаються чуття новизни справи, потреби в ній сучасності. У цьому зв'язку відбуваються мобілізація духовних сил і неусвідомлена, інтуїтивна поява нових образів, способів дій у розв'язанні проблеми.

Успішність творчої праці залежить від того, якою мірою людина володіє прийомами та технікою роботи, як вона ставиться до результатів роботи. Творчим працівникам притаманне критичне, вимогливе ставлення до своїх творів. Воно, зокрема, характерне для видатних поетів, письменників. Так, О. Бальзак по 12 і більше разів переробляв свої твори, часто до невпізнання змінював їх у коректурі. Те саме можна сказати про інженерів, наукових працівників та ін..

Висновки... Отже, творча діяльність – це діяльність, що обумовлена самостійним пошуком особистості, яка має за мету досягнення результатів, що вирізняються новизною та оригінальністю, а також прогресивністю, за умов володіння засобами організації цієї діяльності на тлі позитивного ставлення до пізнання.

Творчість, пов'язана з необхідністю відходу від традиційних рішень, з пошуком нових шляхів досягнення навіть традиційних цілей, – це невід'ємна частина трудової діяльності сучасного ювеліра. Цієї думки дотримуються всі дослідники особливостей ювелірної діяльності, що знайшло своє відображення у кваліфікаційних вимогах до випускника навчального закладу: професійна компетентність; комунікативна готовність; розвинута здатність до творчих підходів у вирішенні професійних задач; стійке позитивне ставлення до своєї професії, прагнення до постійного особистісного та професійного вдосконалення; розуміння тенденції та основних напрямків розвитку науки та техніки [1, с. 55].

Справа ювеліра має творчий характер, отже можна говорити про те, що їхня творча діяльність визначається потребами суспільства, особистими мотивами, інтересами та емоціями тих, хто навчається, їхнім розумінням смислу та значення здобутих знань, умінь та навичок. Новий економічний, правовий, народногосподарський, культурний стан, що формується в нашому суспільстві, потребує й виховання нової людини, яка могла б вільно орієнтуватися в усіх перипетіях життя. В сучасному суспільстві потрібні ювелірмайстри, здатні творчо мислити та впроваджувати в процес професійної підготовки все цінне, що було створено світовою та вітчизняною теорією та практикою ювелірної справи, навчати та виховувати молоде покоління майбутніх ювелірів за вимогами сучасності та пріоритетами загальнолюдських цінностей. Загальновизнано, що ерудиція, професіоналізм, духовна культура фахівця, що є основою його творчості, значною мірою впливають на рівень освіченості та особисті якості тих, кого він навчає.

Це означає, що фахівець ювелірної справи, прийшовши на робоче місце після закінчення навчального закладу, має продемонструвати розвинуту здатність до творчих підходів, тобто розвиток її має відбутися під час його навчання, що викликає необхідність формування в студентів потреби у творчій самореалізації та розвитку їхніх творчих здібностей з перших днів перебування у закладі.

Перспективи подальших розвідок у напрямку дослідження ми вбачаємо у визначенні показників професійно-творчої компетентності та охарактеризувати рівні її сформованості у майбутніх ювелірів.

Література

1. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників: за станом на 10 липня 2006р. / Міністерство праці та соціальної політики. – Офіц. вид. – К. : Центр продуктивності, 2006. – 224 с.
2. Життєва компетентність особистості / За ред. Л.В.Сохань, І.Г.Єрмакова, Г.М.Несен. – К. : – Богдана, 2003. – 520 с.
3. Лук А.Н. Психологія творчості / А.Н. Лук. – М. : Вища шк., 1978. – 321с.
4. М'ясоїд П.А. Загальна психологія / П.А. М'ясоїд. – К. : Вища шк., 2000. – 479 с.
5. Становлення особистості професіонала: перспективи й розвиток: зб. наук. праць за матеріалами міжнар. наук. конф., 24-25 лютого 2012 р. / М-во освіти і науки України. – О. : МГУ, 2012. – 236 с.
6. [Словник педагогічних термінів](#) під редакцією Березікова В.М. – М. : Навчальний проект, 1996. – 367 с.

Анотація

У статті розкрито сутність понять «творчість», «творча діяльність». Акцентовано увагу на визначенні ролі творчості для майбутніх фахівців ювелірної справи.

Аннотация

В статье рассматривается понятия «творчество», «творческая деятельность». Акцентировано внимание на определении роли творчества для будущих специалистов ювелирного дела.

Summary

The article revealed the essence of the concepts of "creativity", "creative activity".

Attention is paid to the definition of the role of creativity for the future specialists of the jewellery business.

Ключові слова: творчість, творча діяльність, творча компетентність, фахівець ювелірної справи.

Ключевые слова: творчество, творческая деятельность, творческая компетентность, специалист ювелирного дела.

Key words: creativity, creative activity, creative competence, specialists in jewelers.

Подано до редакції 11.10.2012.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, проф. Курлянд З.Н.

УДК 378.091.33 : 378.015.31

©2012

Особов І. П.

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ У СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ВУЗІВСЬКОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Ситуація соціальних змін породжує необхідність творчої поведінки людини. Тому у системі вітчизняної освіти досліджуються й використовуються методи актуалізації творчих здібностей учнів. Головним завданням вищої школи полягає в тому, щоб перебудувати навчальний процес з урахуванням інтересів майбутнього фахівця, усунути все, що заважає його професійному самовираженню й самоствердженню. Труднощі в організації навчального процесу полягають у тому, щоб створити установку майбутнього фахівця на активну пізнавальну позицію в навчальній роботі, перетворення знання в особистісний зміст та створення творчої атмосфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... У методології науки розглядаються системні, функціональні, імовірнісні, інформаційні підходи, які задають певну спрямованість дослідницькій роботі, фіксують її провідну основу. Загальнонаукові підходи застосовуються в будь-якій галузі наукового знання; часткові наукові – у певній окремій науці (антропологічний, психологічний). У педагогіці застосовуються не тільки наукові підходи, але й конструктивно-технологічні, які визначають, як повинен бути сконструйований освітній процес, його нормативи. У літературі одержали детальне обґрунтування безліч підходів до підготовки майбутніх фахівців: культурологічний підхід, когнітивно-інформаційний, діяльний, системний, особистісний, комплексний та ін., які було обґрунтовано у працях таких вчених, як К.Воробйова, Л.Кондрашова, Н.Кузьміна, І.Кукуленко-Луб'янець, Г.Кунц, В.Нагаєв та ін.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягає у зосередженні увагу на можливості використання творчих завдань у вузівському навчальному процесі. Їх рішення на базі інформаційно-комунікаційних технологій, як засобу розвитку креативності.

Виклад основного матеріалу дослідження... У педагогічній практиці розрізняють навчальні, навчально-творчі, творчі завдання. Визначення навчально-творчого завдання (у зіставленні її з навчальною) дається, зокрема, у роботі І.Ю.Шахіної [7], яка досліджує методику формування креативності в майбутніх учителів математики: «це така форма організації змісту навчального матеріалу, за допомогою якої викладач створює студентам творчу ситуацію, прямо або опосередковано задає мету, умови та вимоги до навчальної діяльності... Навчальне завдання як форма організації змісту матеріалу передбачає діяльність студента після того, як сформульовано мету та умову завдання. Навчально-творче завдання – передбачає діяльність у два етапи: формулювання проблеми та її розвиток. Спільним для навчальних та навчально-творчих завдань є те, що під час їх розв'язування для студентів можуть створюватися як репродуктивні, так і творчі ситуації» [5, с. 77].